

СТРИМУЮЧІ ФАКТОРИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Похиленко Н.М., кандидат економічних наук,
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0255-001X>

Аграрний сектор України виступає не лише гарантом продовольчої безпеки, а й основою економічного розвитку країни та джерелом енергетичних ресурсів. В умовах загострення протистояння військовій агресії російської федерації стійкість функціонування вітчизняного аграрного сектору визначає спроможність задоволення підвищеного попиту на продовольство. Досягнення цієї цілі набуває особливої ваги з огляду на очікуваний до 2080 року приріст населення в світі, який за оцінками ООН складе 2,4 млрд осіб (або в обсязі 10,4 млрд осіб). Тож, визначення та усунення перешкод запровадження сталого розвитку аграрного сектору, зокрема в Україні, є актуальною проблематикою.

Нині економічні відносини у світі набули глобального характеру, що вимагає переходу на якісно новий рівень розвитку всіх секторів економіки. Євроінтеграційні кроки України прискорили структурні зміни та перебудову системи взаємодії у сільському господарстві, притаманні глобальним процесам. Це позначилось в першу чергу на обсягах та напрямках експорту вітчизняної аграрної продукції. Відповідно налагодження збуту сільськогосподарської продукції на ринки країн Європейського Союзу, як передбачають Путаčov М., Власов В., Духницький Б. [2], забезпечить експорт сільськогосподарських продуктів в межах квотних обмежень, загальною вартістю 1,5 мільярда доларів.

Однак, реалізація таких намірів має ряд обмежень. Досліджуючи готовність вітчизняних сільськогосподарських виробників запроваджувати стійкі виробничі практики Страпчук С., Миколенко О. [3], виявили такі стримуючі фактори:

– вищі виробничі витрати стійких практик, що генерують менший прибуток в короткостроковому періоді порівняно з традиційними (з використанням пестицидів і мінеральних добрив), які забезпечують прибутковість понад 100 %;

– опір зміні культури споживання, продиктований неготовністю споживачів платити за нові екологічно чисті продукти більше та відповідне зниження зацікавленості виробників у створенні такої продукції;

– довгий термін просування бренду, який може перевищити понад 3 роки;

– недостатній рівень технічних знань більшості сільськогосподарських товаровиробників про стійкі виробничі практики;

– складність процедури отримання сертифікатів на екологічно чисту продукцію;

– недостатній рівень технічної підтримки (інформування, навчання та консультування);

– обмеженість фінансових ресурсів сільськогосподарських товаровиробників для інвестування в стійкі виробничі практики;

– погіршення метеорологічних умов вимагає збільшення витрат на органічні мінеральні добрива, що значно збільшує собівартість продукції;

– недостатній рівень державної підтримки стійких виробничих практик.

Водночас, серед проблемних зон реалізації сталого розвитку аграрного сектору в Україні Колесник Т., Самборська О., Талавиця М. та Ніколенко Л. [1] виокремлюють такі:

– дисбаланс аграрної галузі, з огляду на фокусування господарюючими суб'єктами на виробництві високомаржинальних продуктів;

– прискорення зміни спеціалізації виробників сільськогосподарської продукції, що не дозволяє в повній мірі використовувати наявний потенціал аграрних підприємств;

– посилення впливу руйнівних для природнього середовища факторів, які вимагають збільшення фінансових вкладень в інноваційні рішення та винаходи;

– нерозвиненість та руйнування в ході воєнних дій виробничої інфраструктури, що не дозволяє знижувати витрати на виробництво;

– недостатня ефективність державного регулювання функціонування галузі, що зумовлює збільшення витрат в суміжних галузях;

– посилення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, провокує зменшення кількості господарюючих суб'єктів, переважно малих, які виявляють низьку спроможність перебудувати виробничі системи відповідно до світових стандартів.

Складності ведення аграрного бізнесу додали і військові дії на значній території України. При цьому у 2022-2023 рр. ділову активність виробників сільськогосподарської продукції, можна охарактеризувати як стриману. За результатами досліджень Державної служби статистики (рис. 1) серед найбільш вагомих стримуючих факторів у IV кварталі 2022 року аграрний бізнес виділяв погодні умови (38%), фінансові обмеження (29%) та інші фактори, в т.ч. воєнні дії (48%).

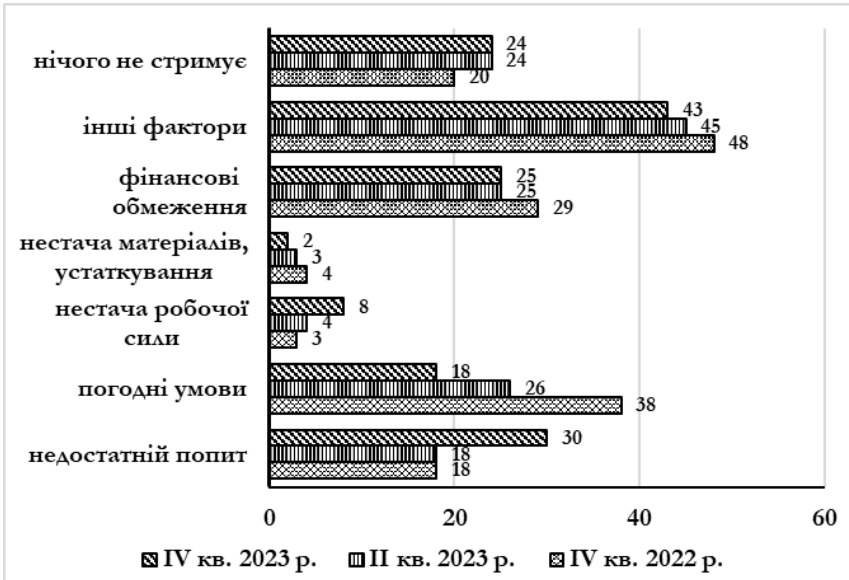

Рис. 1. Оцінка впливу факторів, що стримують сільськогосподарську діяльність

Джерело: *сформовано автором за даними [4].*

Тоді як у IV кварталі 2023 року зросла проблема недостатнього попиту споживачів сільськогосподарської продукції (30%) та підвищилась важливість кадрового забезпечення (8%). При цьому кожен 5 респондент вважає, що функціонуванню аграрного бізнесу нічого не заважає.

В цих умовах вагомого значення набуває державна підтримка аграрного сектору. До ключових її напрямів відносимо:

- пряма фінансова підтримка МСБ в аграрній галузі з виробництва нішевих культур;

- стимулювання первинної та поглибленої переробки через механізм кооперації ФГ та ОСГ;
- запровадження пільгових кредитних інструментів під солідарну відповідальність членів кооперативу;
- стимулювання інноваційної активності ФГ та ОСГ в межах системи сільськогосподарських знань та інновацій через запровадження спільних прикладних досліджень;
- організаційне та матеріальне стимулювання розбудови системи сільськогосподарського дорадництва;
- залучення іноземного капіталу в галузь, в т.ч. за рахунок коштів емігрантів;
- стимулювання трудової міграції та програми підтримки мігрантів для посилення кадрового потенціалу галузі.

Отже, аграрний сектор України перебуває в складних умовах, в яких забезпечення економічних вигод в короткостроковій перспективі є необхідною умовою виживання. Однак, глобальність екологічних та соціальних викликів вимагає балансу досягнення довгострокових цілей сталого розвитку. Тож налагодження державної підтримки аграрного бізнесу дозволить прискорити вихід з кризових обставин.

Література:

1. Перспективи розвитку вітчизняного аграрного сектора в зв'язку із підписанням Україною економічної частини Угоди про асоціацію з Європейським Союзом / [Пугачов М.І., Власов В.І., Духницький Б.В., Кривенко Н.В. та ін.]. К. : ННЦ «ІАЕ», 2014. 38 с.

2. Strapchuk S., Mykolenko O. Sustainable development in agriculture: definition, barriers and consequences for Ukrainian agricultural producers. *Journal of East European Management Studies*, 2023, no. 28(2), pp. 291-310. URL: https://www.researchgate.net/publication/374751729_SUSTAINABLE_DEVELOPMENT_IN_AGRICULTUREDEFINITION_BARRIERS_AND_CONSEQUENCES_FOR_UKRAINIAN_AGRICULTURAL_PRODUCERS

3. Kolesnyk T., Samborska O., Talavyria M., Nikolenko L. Ensuring the sustainable development of the Ukrainian agrarian sector in conditions of globalization. *Problems and Perspectives in Management*, 2018, no. 16(3), pp. 245-258. DOI: [https://doi.org/10.21511/ppm.16\(3\).2018.20](https://doi.org/10.21511/ppm.16(3).2018.20)

4. Очікування сільськогосподарських підприємств щодо перспектив розвитку їх ділової активності за видами економічної діяльності (2015-2023). URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/tda.htm (дата звернення: 07.03.2024).